

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Мариана Драганова, Институт по философия и социология при БАН

относно трудовете на доц. дсн Румяна Русева Желева за участие в конкурс за академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, за нуждите на секция „Стратификация, неравенства и мобилност“ при ИФС-БАН, обнародван в „Държавен вестник“, брой 104 от 15.12.2023г.).

Настоящото становище е изготвено въз основа на Решение на НС за избор на Научно жури, Протокол от 06.02.2024 на НС на ИФС-БАН.

1. Общо описание на представените материали

Документи за участие в конкурса за „професор“ са подадени само от един единствен кандидат – доц. дсн Румяна Русева Желева, като редовността на документите е проверена от техническа комисия, определена със Заповед на Директора на ИФС-БАН № РД—09-49/21.02.2024. Кандидатката притежава диплома за доктор на науките № 001590/05.12.2023, удостоверение за доцент № 000544/29.01.2014. От обобщената справка за изискуемо и постигнато от кандидата за заемане на академичната длъжност „професор“, доц. дсн Румяна Желева отговаря напълно на минималните национални изисквания, съобразно чл. 2 б от ЗРАСРБ – от изискуеми **550 т., тя е постигнала 737.83 т.**

По-важните научни трудове и дейности, с които доц. Желева участва в конкурса, са следните:

- основен хабилитационен труд, е монографията *Измерения на интеграцията в ЕС*. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024, ISBN 978-619-245-392-3 (print) ISBN 978-619-245-393-0 (e-book) (203) стр.;

- публикувана книга на базата на защитен дисертационен труд за присъждане на научна степен "доктор на науките" - Желева, Р. *Условията на устойчивото развитие*. Издателство „Информа принт“ – Бургас, 2024. ISBN: 978-619-7725-15-5 (161 стр.);

- 16 статии и доклади на български и чужд език, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или в редактирани колективни томове.

- Посочени са 15 броя цитирания на Р. Желева в български и чуждестранни научни издания, в международни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове (на български и чужд език);

- Участия и ръководства на национални и международни научни или образователни проекти.

- Участия 31 научни конференции и форуми (цитирам само тези от 2015 г. насам)

2. Обща характеристика на научната и научно-приложната дейност на кандидата

В конкурса доц. Желева участва с разнородни по обхват и съдържание публикации, които могат да се систематизират в няколко тематични полета.

Управленският ѝ опит в национални и европейски структури предизвиква научния ѝ интерес към изследване на **управленските и интеграционни политики на ЕС**, политиките и стратегиите за развитие на ЕС, **устойчивото развитие**, които рефлектират в редица трудове, представени от авторката и това е едно от основните изследователски полета на кандидатката в последните години (основно вж. монографии 1 и 2).

Статиите и студиите, представени за участие в конкурса, могат да се групират тематично в няколко изследователски полета: **младите и Европа** (образование, пазар на труда и заетост); **пазара на труда и мястото на възрастните хора** в него; **Балканите и регионите в Европа**; **заетост и бедност в селските райони, социални и дигитални неравенства и др.** Като цяло прави впечатление, че доц. Желева има определен научен интерес и афинитет към изследване проблематиката, свързана с ЕС и европейската интеграция, в перспективата на социологията и други социални науки.

Освен публикациите, научната дейност на кандидатката включва и участия в редица изследователски, експертни и образователни проекти в гореспоменатите или близки тематични области, както и участия в международни конгреси, конференции, семинари и форуми, на които е изнасяла доклади и други презентации.

Тук трябва да спомена и научно-организационната дейност на доц. Желева, която бе главен организатор на провежданите научните конференции от ИФС-БАН с финансовата подкрепа на фондация „Конрад Аденауер“, София, както и основен съставител на публикуваните сборници от тези конференции.

3. Учебна дейност на кандидата

Доц. Желева е ръководител на двама докторанти, рецензент в чужбина на докторски и магистърски работи. Води курс в Центъра за обучение на БАН на тема „Външната политика на ЕС пред нови предизвикателства“.

Има публикувана студия под формата на практическо ръководство на тема „Прозрачни икономики – устойчиви общества“, базирано на германския Кодекс за устойчивост, което е готово практическо помагало и инструмент за подкрепа на българските фирми при създаването на техните стратегии за устойчив бизнес и социално предприемачество. Работата ѝ по превода, адаптацията, синтеза, анализа и интерпретацията на това ръководство може да се отнесе като обучителна дейност на кандидатката, както и като научен и практико-приложен принос.

Участието на доц. Желева като ръководител на националния екип и член на управителния комитет на европейски проект TALENT по програма Erasmus+ Capacity Building in Higher Education (2018-2023) също може да се отнесе като образователен принос в нейната научна биография.

4. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

Понеже доц. Желева е посочила в публикациите си и такива, в които има съавторство с пишещата настоящото становище, декларирам, че съвместните публикации не са предмет на оценка и за тях не се съдържа мнение в настоящия анализ.

В самооценката за научните приноси в основните трудове, с които кандидатката участва в конкурса, са посочени 2 теоретични и 4 практико-приложни приноси, като съответно са посочени и публикациите, в които те са изведени. Проверката показва, че тези приноси коректно са теоретично обосновани или емпирично верифицирани в конкретните материали.

В анализа ще се спра предимно на монографичния труд, с който доц. Желева участва в конкурса, а именно: Желева, Р. (2024). *Измерения на интеграцията в ЕС*. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“. София. ISBN 978-619-245-392-3 (print) ISBN 978-619-245-393-0 (e-book) (203 стр.).

Най-общата цел, която авторката си поставя с този труд, е да представи едно синтезирано изследване върху европейската интеграция от концептуално-теоретичен и емпиричен характер, каквото може да бъде едно научно изследване.

Монографията е отделила място и на въпроса за различните скорости на европейска интеграция, поставяйки във фокуса присъединяването на Западните Балкани, но също така и измеренията на европеизацията в българското общество, очертавайки по този начин териториално, но преди всичко културно, социално-икономически и политически региона на югоизточната периферия на ЕС (с. 8)

В цялата книга авторката се основава на социологическия подход и анализ – съчетава теоретичното осмисляне и емпиричното изследване и верифициране с данни на разглежданите основни стълбове, които защитава и управлява ЕС като сътрудничество, солидарност, ценности (зачитане на свободата, демокрацията, равенството, правовата държава, достойнството и правата на човека и др.), европейската идентичност, интеграция, диференциация, дезинтеграция и други производни понятия, възникващи в хода на развитието и разширяването на Съюза.

В теоретичен план авторката разглежда понятието „интеграция“ в социологическа перспектива, позовавайки се на въведеното от Дейвид Локууд (1964) разграничаване между *системната* и *социалната интеграция на Европа*, но по-нататък в текста тя е отразила и съществуващия интердисциплинарен дебат в научните среди за дефиниране на това много употребявано понятие.

Доц. Желева аргументира социологическото разбиране за **европейската интеграция** на основата на **две класически теоретични перспективи**: (1). на М. Вебер, определяйки ЕС като „структура от значения, включваща разбирането за експанзията на логиката на свободните пазари и капитализма, която следва да бъде укротена чрез държавна намеса и консолидиране на правен ред, т.е. да се прилага едновременна де-регулация и регулация“ (с. 63) и (2). на Дюркем, съгласно която „ЕС едновременно интегрира и диференцира европейското общество, от което пък следва появата на нови измерения на разнообразието и единството“ (пак там.).

Другото основно понятие е **европейската диференциация**, която авторката определя като процес, при който различните държави-членки на ЕС или други европейски държави следват различни пътища или скорости на интеграция в някои области (с. 16).

Една от основните характеристики на диференциацията е „Европа на различни скорости“, термин, придобил публичност в общественно-политическия дебат в Европа и у нас.

Основна линия в монографията е разработването и изследването на тези концепции – интеграция и диференциация и техните измерения, защото това е важно за анализирането на текущите тенденции и бъдещото развитие на Европейския съюз, на неговите отношения с различните държави-членки и външните за ЕС страни и граждани.

Авторката представя интересно социологическо картографиране на „Единство в многообразието“ на Европа (по Trenz 2016:21), където интеграцията и диференциацията са операционализирани с линейни и структурни критерии (табл. 1, с. 62)

В крайна сметка с анализа на основните понятия интеграция и диференциация авторката апелира за подкрепа на диференцираната интеграция „от големи социални групи от граждани и от политико-идеологическите сегменти на европейските общества, за да бъде жизнеспособен политическият избор и по този начин легитимна, ефективна и устойчива възможността за управление“ (с. 14).

В глава 3 теоретичното знание за феномена европейска интеграция е верифицирано с конкретните данни и резултати от теренната работа на доц. Желева в емпирични изследвания и вторичен анализ на съществуващи бази данни, както и данни от предишни изследвания. Направен е анализ на нагласите и перспективите пред страните от Западните Балкани, които се стремят към членство в ЕС. По емпиричен път се удостоверява, че гражданите от Западните Балкани остават *про-европейски ориентирани*, регионалното сътрудничество между тях съществува, носи ползи и подкрепата за него расте (макар и бавно, и с малки стойности). Наблюдавани са положителни интеграционни ефекти (в смисъла на сътрудничество, диалог, разбирателство и реализация на общи проекти), постигнати чрез ясно диференциране и регионализиране в рамките на Европа (с. 128-131).

В заключение авторката като сериозен учен-социолог си задава въпроса как социологията може да допринесе към изследването на актуалните измерения на европейската интеграция. Тя по-скоро вижда ролята на социологията в един по-общ интердисциплинарен подход с други социални и политически науки и „възприемане на по-цялостна и многостранна гледна точка към сложните предизвикателства, пред които са изправени Европа и ЕС днес. Интердисциплинарният подход, би могъл да включва разглеждане на историческите и културните корени на европейската интеграция, анализ на социалните и икономическите въздействия на политиките на ЕС върху различни явления и общности, изследване на ролята на медиите, цифровите технологии и комуникациите, за формиране на обществените възприятия и дебати за ЕС (с. 182-183).

5. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература

В конкурса доц. Желева участва с 15 броя цитирания в български и чуждестранни научни издания, реферирани и индексирани в международни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове (на български и чужд език), но в

общия списък на цитиранията кандидатката е посочила общо 83 броя (в български и чуждестранни публикации и автори), докато в научната биография е селектирала само 43 от тях. За съжаление кандидатката все още няма публикации и цитирания в издания с импакт фактор, което аз горещо ѝ го пожелавам и се надявам в най-скоро време да го реализира.

6. Лични впечатления на рецензента за кандидата

Познавам много добре доц. Р. Желева като колега в института, с която имах възможността да работя заедно в изпълнението на международни проекти по програми на ЕС, както и в проекти на други организации. Тя е изключително подготвен професионален социолог който умело съчетава теоретико-методологическата си компетентност с научната приложност на социологическото знание. Има много добри организационни способности, доброволческа ангажираност, умее да ръководи и да работи в екип, отнася се отговорно към всяко начинание, притежава немска дисциплинираност и (само)взискателност.

Както се вижда от автобиографията, доц. дсн Р. Желева има значителен натрупан опит и задълбочени познания в законодателната и изпълнителна дейности на Европейския съюз, по-конкретно в неговите интеграционни политики и механизми отнасящи се до цялата общност и особено тези, насочени към Балканите. Придобитите компетентности съчетани с качествата ѝ на високо подготвен изследовател социолог я улесняват в работата ѝ да свежда/адаптира тези управленски инструменти до конкретни практики в различни обществени сектори на национално и европейски нива. И обратно – чрез участието ѝ като професионален социолог в различни международни проекти да предлага теоретико-методологически и практически знания и анализи на политики и управленци от различни нива.

7. Мотивирано заключение

В заключение, след прегледа и анализа на всички трудове и дейности, с които кандидатката участва в конкурса, считам, че те отговарят напълно на всички процедурни изисквания заложи в ЗРАСРБ за академична длъжност „професор“ и затова убедено ще гласувам „ЗА“ присъждането на доц. дсн Румяна Русева Желева академичната длъжност „професор“ в професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата за нуждите на секция „Стратификация, неравенства и мобилност“ при ИФС-БАН, както и призовавам и другите членове на научното жури да гласуват положително.

Подпис:

(доц. д-р Мариана Драганова)

20.04.2024 г.

София